

1 Úvod

Střední odborné vzdělávání má v České republice dlouhodobou tradici sahající až do 19. století. Vznik prvních odborných škol souvisel s postupným rozvojem české společnosti a hospodářství. Celkově jsou počátky odborného vzdělávání spjaty s průmyslovou revolucí a industrializací českých zemí.

Před rokem 1989 byla nabídka míst ve středních školách (gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště) regulována. Do konce 80. let byly dodržovány stabilní proporce nově přijímaných žáků a uchazečů (60 % na střední odborná učiliště a 40 % na gymnázia a střední odborné školy).

Změny v politickém, společenském a ekonomickém prostředí po roce 1989 se projevíly v celém systému vzdělávání a také ve středním odborném vzdělávání. Za posledních více než dvacet let prošlo odborné vzdělávání výraznými změnami. Hlavní změnou byl obrovský rozmach všech forem maturitního studia. Nabídka odborného vzdělávání se velmi rozšířila vznikem nových středních škol a nekoordinovaným zaváděním dalších oborů vzdělání do stávajících škol. Došlo k upravení mechanismů rozhodování, které se projevíly zejména ve zvýšení odpovědnosti škol a v zavedení nových způsobů financování škol. Tyto kroky přispěly významně k modernizaci obsahu odborného vzdělávání. Díky těmto změnám se již v roce 1994 v celém středním školství poměr přijímaných obrátil na 60 : 40 ve prospěch maturitních oborů.

System středního odborného vzdělávání lze pokládat za dlouhodobě stabilní, vzdělávání se uskutečňuje ve středních odborných školách, středních odborných učilištích a konzervatořích. Praktické vyučování může probíhat kromě škol a školských zařízení také u zaměstnavatelů. Vzdělávání se nejčastěji realizuje v denní formě vzdělávání, žáci ale mohou využít i ostatní formy vzdělávání – večerní, dálkovou, distanční a kombinovanou. Na podporu celoživotního učení a zlepšení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce střední školy realizují nástavbové studium a zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem, případně maturitní zkouškou. Tyto možnosti také byly jednou z příčin masivního rozšíření maturitního studia.

Ve středních školách s odbornými obory dosahují absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie dosaženého vzdělání M, L), středního vzdělání s výučním listem (H, E) a středního vzdělání bez maturitní zkoušky a výučního listu (C, J). Maturitní obory jsou čtyřleté. Obory kategorie L se člení na obory poskytující střední vzdělávání, u kterých je součástí vzdělávání i odborný výcvik, a na obory nástavbového studia. Obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem (H) jsou tříleté, obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem (E) s upravenými nároky na všeobecnou a odbornou přípravu jsou dvouleté a tříleté.

Obecně jsou ke střednímu vzdělávání přijímáni žáci, kteří splnili povinnou školní docházku nebo úspěšně ukončili základní vzdělávání před splněním povinné školní docházky. Střední odborné školy připravují žáky pro výkon povolání nebo pracovní činnosti a v posledních letech stále častěji na pokračování v navazujícím vysokoškolském či vyšším odborném vzdělávání.

Během posledních více než dvaceti let došlo k významné změně funkce středního odborného vzdělávání. Dříve střední odborné školy s maturitními obory připravovaly absolventy na nejrůznější odborná a kvalifikačně náročná povolání v různých oblastech hospodářství. Absolventi získali především dobře uplatnitelnou odbornou kvalifikaci a část z nich